

Druženje ob zaključni prireditvi, izdelovalke cvetja iz papirja iz slovenske strani doline (foto: Sonja in Dejan Smole, avgust 2022).

Pekovska delavnica v Palčavi kuhinji – priprava drobnega peciva za prireditve (foto: Marko Smole, avgust 2022).

PALČAVA ŠIŠA NA PLEŠCIH IN NJENA ETNOLOŠKA DELAVNICA

Na Plešcih smo v soboto, 20. 8. zaključili z našo etnološko raziskovalno delavnico, ki jo že leta organiziramo v Etnološki zbirki Palčava šiša – tokrat že šestnajsto po vrsti. Prvo smo organizirali leta 2007 le za dijake in študente čabarskega okraja, nato pa vsako leto nanjo povabili tudi študente s širšega prostora Hrvaške in Slovenije. Letos smo se z etnološkimi tereni osredotočili na mlinarstvo, ki je bilo do druge svetovne vojne ena od najstarejših obrti v osilniško – pleškem delu doline, vse od Mirtovičev pa do Belice. Največ mlinov je bilo na pritokih Kolpe in Čabranke, ker sta bili sami reki preveč hudourniški. Med tednom smo si ogledali lokacije vseh mlinov, ponekod smo lahko izdelali arhitekturno-gradbene posnetke stavb, jih fotografirali in se tudi pogovarjali z najstarejšimi prebivalci, ki se še spominjajo dela v njih. Pogovore smo posneli in jih bomo uporabili tako za jezikoslovne raziskave študentov kot za pripravo letošnje publikacije.

Poleg terenskega dela na obeh straneh meje so se vsak večer vrstile tudi prireditve za javnost. Uvodno predavanje je bilo letos posvečeno, ki je bilo letos posvečeno Petru Rutarju – slikarju in rezbarju, ki je svoje bogato delo začel leta 1881 v Plešcih in nato nadaljeval s svojo delavnico iz Osilnice. Udeležili smo se spominske slovesnosti v spomin na streljanje talcev iz slovenskih vasi na Pleškem polju poleti leta 1942. Marko Cvetko iz Dolenjega jezera pri Cerknici je vodil delavnico destilacije jelke, o mlinarjih iz doline je predavala etnologinja Živa Ogorelec iz Muzeja Kočevje, Emil Crnković iz Brod Moravic je predstavil svojo knjigo *U sjeni Okrugljaka (V senci Okrugljaka)*, za katero je dobil knjižno nagrado Gorančica, ki jo podeljuje

časopis *Novi list* z Reke. Knjigo z zbranimi zgodovinskimi dokumenti *Čitanka čabarskega kraja* (Čitanka čabarskega okraja) je predstavil Slavko Malnar. Sredi tedna smo pekli drobno pecivo na pekovski delavnici z družino Kastelic iz Padova. Film Rasima Karalića *Spomini – Sjećanja*, s pripovedmi domačinov o medvojnem času fašističnih požigov vasi in streljanja talcev ter o novih začetkih po povratku iz taborišč, žal pa tudi o zapuščenju zaselkov nad izvirom Kolpe, je popestril četrtkov večer, ki se je s pogovori ob migotanju plamenov v odprtem ognjišču na Palčavem dvorišču zavlekel dolgo v prijetno poletno noč. Večerne prireditve smo zaključili s pripovedovalskim večerom na temo romanj naših ljudi in zgodb o Sveti Gori, o kateri sva lansko leto z etnologinjo iz muzeja v Reki, Ivano Šarić Žic, pripravila razstavo na Palčavem skednju. Na skednju smo odprli tudi občasno razstavo s slikami velikega formata Damjana Kovača iz Prezida, slikarja in kiparja, diplomanta reške likovne akademije, ki bi si s svojim premišljenim likovnim izrazom, simbolistično figuraliko in izvedbo s pigmenti prezidanske zemlje in oglja v akrilu zaslužili razstavljanje tudi v večjih in pomembnejših galerijah. Veseli nas, da lahko dela tako nadarjenega domačega umetnika predstavimo obiskovalcem naše zbirke.

Letos je bil eden od delovnih dni rezerviran še za ekskurzijo v Ivanič Grad, mesto v Moslavini. Tam je slikar in rezbar Petar Rutar s svojo ekipo izvedel svoje največje in najpomembnejše delo. Tudi sedaj je po stenah bogato poslikana in z rezljanim okrasjem opremljena cerkev lepo vzdrževana. V njej je Rutar s svojo delavnico izdelal vse oltarje, prižnico, spovednice, izrezljal križev pot ... Veseli

* Marko Smole, mag. elektrotehniških znanosti, vodja skupine za ljubitelje pri Slovenskem etnološkem društvu in lokalni turistični vodnik v v notranjsko-kraški regiji; smole.marko@gmail.com.

Delavnica destilacije jelke, ki jo je vodil Marko Cvetko iz Dolenjega Jezera pri Cerknici (foto: Dejan Smole, avgust 2022).

smo bili, da nas je po mestu vodil odlični vodnik Mestnega muzeja in nas v cerkvi sprejel domači župnik, ki nam je izjemno dobro razložil program poslikave cerkve ter okoliščine, ki so leta 1909 pripeljale do tega velikega projekta. Nazaj grede smo se ustavili v Jastrebarskem – nekateri ga poznajo pod imenom Jaska – ki je bil v 18. in 19. stoletju pomemben kraj za Palčave trgovce, saj so tu na veliko kupovali žito, koruzo in vino z obširnih posesti hrvaške plemiške rodbine Erdödy ter jih nato preprodajali manjšim trgovcem v čabarskem okraju.

Teden smo že sedemnajstič zaključili z dnevom odprtih vrat kulturne dediščine doline, na katerem sodelujemo Palčava šiša, Selankin mlin ter Malinaričeva žaga iz Zamosta, in s pohodom na Sveto Goro, s katerim obujamo spomine na romanja. Letos se nam je pridružila ekipa duhovnikov in študentov teologije na čelu z reškim škofom, ki je vodil mašo. Po maši nikoli ne pozabimo zaplesati nekaj plesov ob harmonikah, »v čast Materi Božji«, kot so to stoletja počeli naši predniki. Hvala pleškemu župniku, ki nas vsako leto z dobro voljo spremlja na pohodu in daruje mašo.

Po vrnitvi na trg v Plešcih je bilo organizirano druženje ob krompirju in cvrtju. Pridružile so se nam izdelovalke papirnatih rož iz slovenske Bosljive loke – te so bile na našo pobudo vpisane kot ene od nosilk te dajavnosti v register nesnovne dediščine Slovenije. Dan sta zaključila odlični koncert godbe na pihala iz Čabra, ki letos praznuje 170-letnico, in otvoritev dvojezičnega panoja o Petru Rutarju in

Ekskurzija po Ivanič gradu, kjer je v župnijski cerkvi ohranjeno najboljše delo slikarja Petra Rutarja iz Osilnice (foto: Dejan Smole, avgust 2022).

njegovem delu v župnijski cerkvi. To priložnost je popestril nastop opernega pevca Zlatka Pergerja iz Ljubljane.

Hvala vsem za udeležbo, Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, Kulturni mreži Primorsko-goranske županije, Slovenskemu kulturnemu društvu Gorski Kotar in Ministrstvu za kulturo RS za finančno podporo, Zgodovinskemu muzeju Hrvaškega primorja z Reke, Muzeju Kočevje in Slovenskemu etnološkemu društvu za strokovno pomoč ter vsem ljudem dobre volje, ki ste nas podprli in s svojim delom ter sodelovanjem omogočili še en lep, bogat in koristen teden. Ne le za študente – udeležence delavnice, ampak tudi za vse ostale, ki so se je udeležili ali obiskali naše prireditve.

Z dejavnostmi pa v Palčavi hiši za letos še nismo zaključili. V naslednjih dneh smo nadaljevali z vodenim kolesarskim izletom od gradu Snežnik do Babnega Polja in Prezida ter Gornjih Poljan, kjer je bila na ogled zbirka, ki smo jo z delovno skupino za ljubitelje pri SED urejali pred leti, pa s snemanjem dveh dokumentarnih filmov za manjšinski mozaik s hrvaško nacionalno televizijo, zadnjimi redakcijami dokumentarnega filma Rasima Karalića o našem delu, ki ga je financirala Primorskogoranska županija, obiski skupin izletnikov, srečanjem slovenskih društev na Hrvaškem ... Delo z urejanjem rezultatov delavnice in pisanje nas še čaka, ko se malce ohladi, se oberejo jabolka in stisne grozdje. Kljub suši je letos v dolini Čabranke vsega obilo. Če ne verjamete, nas obiščite.